

Поділля, фестивалі, пам'ять

ІРИНА ПУСТИННІКОВА

22 КВІТНЯ 2020

Люди, що не цікавляться історією українського костюму (а таких більшість), навіть не уявляють, яка в інтернеті точиться холодна шароварна війна – довкола того, чи носили козаки шаровари, чи вузькі шоси. У лавах захисників широких штанів – не лише народні хореографічні колективи з гопаком у репертуарі, а й літератори брати Капранови та Сашко Лірник. Другу версію відстоюють історики й реконструктори. Вони озброєні старовинними гравюрами й документами; «шароварники» – припущеннями і звичкою. Баталії тривають на полях соцмереж і форумів уже не перший рік.

Смішна ситуація? Аж ніяк. За не вельми серйозним на перший погляд питанням про одяг тих, кого давно нема, але хто став цементом українського героїчного міфу, ховається проблема правди і спотвореної, вкраденої пам'яті.

Дізнатися про ширину козацьких штанів можна кількома шляхами. Через історичні монографії та розвідки (найскладніший спосіб, що пасуватиме небагатьом). Через кінематограф (звісно, коли в команді є хороший історичний консультант: скажімо, у «Пекельній хоругві», одному з популярних фільмів 2020 року, на козакові були шаровари у стразах). Через популярну літературу (якщо Андрій Кокотюха напише козацький трилер із докладним описом одягу). І через фестивальний рух.

Бо серед тисяч вусатих голочеревих дядьків у китайських атласних шароварах і зі шпичакуватими напульсниками усе-таки трапляються реконструктори у дбайливо змайстрованому одязі. Місця треба знати.

Чи не найякісніше козацькі костюми й побут відтворює київське товариство військово-історичної реконструкції «Печерська сотня». Ходять човнами-довбанками по Десні та Пслові, вручну виготовляють порохівнички, взуття і шкіряні гаманці, беруть участь у наукових конференціях і їздять на численні фестивалі, присвячені подіям XVII сторіччя. І майже скрізь терпляче відповідають на запитання про костюми й озброєння козаків. Такі собі українські «MythBusters».

Печерська сотня. Фото Ірини Пустиннікової

Чи відбудеться цьогорічний фестивальний сезон, поки що не знає ніхто. Надія – вона ж помирає останньою. Але хочеться вірити, що є шанс побачити щось із осінніх заходів. Як подолянка, я найкраще знайома саме з подільськими подіями, серед яких найдовшою історією може похвалитися щорічний міжнародний фестиваль «Schola Militaria» («Військова школа»). Його з 2005 року проводять наприкінці вересня в Кам'янці-Подільському, щоправда, під різними назвами: колись «Terra Heroica», пізніше – «Земля героїв». Сюди приїздить по кількасот реконструкторів із України, Польщі, Словаччини, Білорусі, щоб таборувати з пишними бенкетами у Старій фортеці, слухати барокову музику у виконанні «Хорей Козацької» Тараса Компаніченка, відбувати муштру в замку (як школа, то школа), а потім через усе Старе місто вирушити на бій, що зазвичай відбувається під Замковим мостом, на березі Смотрича. І

палають селянські хатки, і гуркочуть гармати, і шаленіють гусари на конях, і відбивають подільських бранок у ворогів козаки. І підскакують від мушкетних пострілів нервові панянки серед глядачів. Масштабно, гарно – й абсолютно безоплатно для публіки, навіть вечірні концерти «Хореї Козацької». Чи прокидається від цього в душі пам'ять предків? Спробуйте дізнатися самі – для авторки цих рядків метод спрацьовує точно.

Фестиваль «Schola Militaria». Фото Ірини Пустиннікової

Фестиваль «Schola Militaria». Фото Ірини Пустиннікової

Ще один сеанс розвіювання міфів і прикликання генетичної пам'яті – щорічний весняний «Історичний пікнік», який військово-історичне товариство Кам'янця-Подільського влаштовує на відкриття туристичного сезону. Тут усі охочі можуть спробувати давні страви й зовсім не гірке пиво, написати листа гусячим пером, оздобити тканину орнаментом і так далі. Десь працюють ковалі, поруч у велетенському казані фарбують натуральними барвниками штани (цікаво, шаровари чи вузькі шоси?), деінде босоногі хлопці місять глину для саманної хати, а ще далі над дивною посудиною чаклують чоловіки – женуть бражку за середньовічними технологіями. Керує цим кольоровим веселим процесом Гайдук, за паспортом – Олександр Заремба, історик, полум'яний реконструктор і директор місцевого музею-заповідника. Минулого року «Пікнік» виріс до самостійного фестивалю, присвяченого середньовічній подільській історії: турніри лучників, двобої на мечях і списах, прекрасні дами – усе те саме, що й на європейських середньовічних ярмарках, але з українським акцентом. Організатори дуже прискіпливо ставляться до відтворення одягу, тому учасники проходять своєрідний фейсконтроль: ніяких швейних машинок і штучних матеріалів, навіть окуляри мусять відповідати

обраному періоду.

✘

Історичний пікнік у Кам'янці-Подільському. Фото Ірини Пустиннікової

А якщо хочеться чогось, не такого заглибленого в порохняву століть? Популярна тема патріотичних заходів – визвольні змагання українського народу 1918–1919 років. Фестиваль «Остання столиця» відбувається в Кам'янці-Подільському на День Незалежності, нагадуючи, що саме тут найдовше перебували уряд УНР і голова Верховної Директорії Симон Петлюра. Вінниця масштабно святкує 14 жовтня, на День козацтва: з панцерниками на вулицях, із боєм у парку. За схожим сценарієм, але в західноукраїнських декораціях, на Тернопільщині згадують переможну Чортківську офензиву – наступ Української галицької армії на польські позиції, унаслідок якого в червні 1919 року ворогів було відтиснуто далеко на захід. Чи варто щороку відтворювати ті самі бої в тих самих містах? Варто: це не лише наповнює серця гордістю за минуле народу, а й знайомить глядачів з історією. У перші роки хлопців у сірих одностроях стрільців часто запитували, «наші» вони чи «фашисти». Тепер уже знають.

✘

Фестиваль «Остання столиця». Фото Ірини Пустиннікової

✘

Вінниця на День козацтва. Фото Ірини Пустиннікової

✘

Чортківська офензива. Фото Ірини Пустиннікової

Гаразд, а для пацифістів щось є?

Фольклорні й етнографічні фестивалі часто скоріше відлякують виставками районних досягнень і уніфікованими виступами народних колективів із сільських будинків культури. Але й там можна знайти щось справжнє, автентичне. Майже напевно зачепить душу фестиваль борщівських вишиванок, який щороку відбувається наприкінці вересня в Борщеві

Тернопільської області. Україна багата техніками вишивання: їх близько сотні. Із цієї сотні в Борщівському районі використовують понад п'ятдесят. Але найзнаменитіше – майже втрачене вишивання колодками: чорними товстими нитками на дуже грубому полотні з нечастими кольоровими вкрапленнями; нитки від прання розпушувалися, роблячи візерунки об'ємними, мало не махровими. Найкраще знайомитися з вишиваними родзинками в міському краєзнавчому музеї, де до свята відкривають виставку сорочок. Та можна й просто на вулицях райцентру: жінки з гордістю носять столітні сорочки. Одна немолода пані з села Більче-Золоте розказувала про свою вишиванку: «Бабця померла в 75 років, і було це 36 років тому, а в цій сорочці вона заміж виходила!» Найцінніших екземплярів не носять, їх демонструють на стендах сіл – так, знову стандартні етнофестивальні стенди, але від цих складно відійти. І пробирає до кісток, коли сотні чоловіків і жінок, дівчат і хлопців у стародавніх вишиванках танцюють на міській площі «баламута», польку та «канаду».

 Борщівські вишиванки. Фото Ірини Пустиннікової

 Фестиваль «Борщів». Фото Ірини Пустиннікової

У фестивалі вишиванок, наче у скриньці, захований іще один – «Борщів». І здогадатися, яка там тематика, дуже просто. Сорочок видів подільського борщу – хоч із грибами, хоч із пампушками – для всіх, хто, крім духовного голоду, відчує звичайний. Бо часом голос предків промовляє і через смакові рецептори.

ІРИНА ПУСТИННІКОВА

22 КВІТНЯ 2020

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in </home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php> on line 284